

Stockholm, 27 juni 2025

Mottagare: Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Vår referens: Karen Flö

karen.flo@svenskadownforeningen.se

Remissvar: Förbättrat stöd i skolan (SOU 2025:44)

Svenska Downföreningen är en rikstäckande ideell förening med 17 lokala avdelningar och ungefär 4000 medlemmar. Personer med Downs syndrom och deras anhöriga är våra medlemmar, liksom många andra som delar vår grundsyn.

Vi arbetar för att personer med Downs syndrom ska ha samma möjlighet till full delaktighet, jämlikhet och självbestämmande som andra. Och vi grundar vårt arbete på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor.

Vår utgångspunkt är rätten till en inkluderande utbildning och en fungerande skolgång för alla barn och elever med Downs syndrom i enlighet med FN:s funktionsrättskonvention med Allmän kommentar nr 42 och att principerna i Salamancafördraget säkerställs inom det svenska skolväsendet.

Vi vill även påminna om de rekommendationer Sverige mottagit gällande rätten till en inkluderande utbildning för barn och elever med funktionsnedsättning – dels från FN:s barnrättskommitté 2023, dels från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2024.

Svenska Downföreningens övergripande synpunkter

Trygghet och studiero i den anpassade skolan

När det gäller trygghet och studiero i den anpassade skolan saknas i dag tillförlitlig nationell kunskap. Denna skolform ingår varken i Skolinspektionens tematiska analys *Skolors arbete med trygghet och studiero*, eller i Skolverkets återkommande rapport *Attityder till skolan*.

Bristen på systematisk uppföljning av de anpassade skolformerna har uppmärksammats i flera sammanhang. Bland annat konstaterade Riksrevisionen i sin granskning av den anpassade grundskolan (2018) att denna skolform alltför sällan prioriteras vid beslut om utvärderingar och uppföljningar, och att skolmyndigheterna bör ge området högre prioritet.

Det är också anmärkningsvärt att elever i anpassad grund- och gymnasieskola inte omfattas av Statens skolinspektions skolenkät – ett centralt verktyg för att följa upp elevers upplevelser av trygghet och studiero. Att dessa elever inte ges möjlighet att komma till tals i denna typ av undersökningar är högst problematisk.

FN:s barnrättskommitté har i sina rekommendationer till Sverige betonat vikten av att barn med funktionsnedsättning ges reell möjlighet att uttrycka sina åsikter. Även Institutet för mänskliga rättigheter har lyft behovet av att personer med funktionsnedsättning inkluderas i nationella undersökningar på samma villkor och i samma omfattning som andra – särskilt med avseende på barn och elever i anpassad skola.

En oroande utveckling mot segregering i skolan

Vi är djupt oroade över den sammantagna bilden av de förslag som presenteras i en rad SOU:er på skolområdet under 2024 och 2025. Förslagen pekar mot en alltmer segregerad skola där barn och elever som inte faller inom en allt snävare norm riskerar att exkluderas från ordinarie undervisning, och i förlängningen riskerar att exkluderas från arbetsmarknad och vuxenstudier med risk för ett livslångt utanförskap som följd. Förslagen är i flera fall repressiva och straffande, där barns rätt till utbildning, inflytande och delaktighet åsidosätts – en utveckling som står i direkt kontrast till både Barnkonventionen och Funktionsrättskonventionen samt principerna om en inkluderande utbildning för alla. De sammantagna åtgärderna som föreslås, vilka sägs ska främja trygghet och studiero, sker på bekostnad av barn och elever som inte passar in i normen.

Fokus på att problematisera barn och elever i stället för att skapa fungerande skol- och lärmiljöer

Många av förslagen förstärker den tydliga trenden inom skolan att lägga problemet på barnet, samtidigt som skolans ansvar att skapa inkluderande och välfungerande skol- och lärmiljöer ofta förbises. Vi är säkra på att om samhället och ytterst skolan i stället satsade på förebyggande och främjande insatser kring skolans miljöaspekter, skulle behovet av att lappa och laga kring olika stödformer avsevärt minska. En sådan ansats skulle snarare bidra till ökad

trygghet och studiero. I dagsläget utgår man från den missriktade uppfattningen att inkluderingen har gått för långt – begränsad till att endast handla om den fysiska placeringen av eleven. Begreppet inkludering är mycket bredare än så och utgår ifrån skolans viktiga kompensatoriska uppdrag. Det handlar om att skolan ska utformas för att möta alla barns behov utifrån sociala, kommunikativa, pedagogiska och fysiska aspekter – att se på barnet eller eleven ur ett helhetsperspektiv.

Förslag som urholkar rättssäkerheten

Vi ser särskilt allvarligt på vissa direktiv och förslag vilka riskerar att urholka barns och elevers rättssäkerhet. Exempel på detta är förslag om minskad dokumentation, där vi menar att det är vitalt att ha en tydlig och rättssäker dokumentationshantering av elevers stödbehov. En urholkning riskerar särskilt att drabba barn med komplexa behov då kunskap om exempelvis fungerande stödinsatser, och de som inte är, riskerar att gå förlorad. Det finns också flera förslag om minskat inflytande för både elever och vårdnadshavare. Med en minskad dialog riskerar snarare än färre elever med funktionsnedsättning nå skolans mål, eftersom vårdnadshavares kunskap om barnet är central och kan utgöra ett stöd för lärare och annan skolpersonal. Och om vi lyssnar till elever med funktionsnedsättning så säger de själva att det är just delaktighet och inflytande, att bli lyssnad på, som kan vara helt avgörande mellan en fungerande skolgång och en misslyckad.

Barnkonventionens varierande genomslag i politiken

Det är tydligt att regeringens arbete inom utbildningsområdet skiljer sig markant från dess arbete inom andra områden som rör barn och unga. Under denna mandatperiod har barn i samhällsvård varit en annan prioriterad fråga för regeringen, och flera utredningar har tillsatts. I till exempel utredningen om Barn i samhällsvård och i HVB-utredningen har vi sett exempel på att barn och unga, inkluderas aktivt i arbetet. Deras åsikter och synpunkter beaktas och de får möjlighet att påverka de förslag som rör dem. Detta arbetssätt säkerställer intentionerna i Barnkonventionen. Inom utbildningsområdet däremot verkar det faktum att Barnkonventionen är svensk lag inte ha fått något som helst genomslag. Utöver det har regeringen inte heller på utbildningsområdet utgått från det övergripande nationella funktionshinderpolitiska målet, som utgår från principen om universell utformning och att identifiera och åtgärda hinder i tillgängligheten utan går i helt motsatt riktning med fler särskiljande lösningar i skolan.

Diskriminering och bristande respekt för internationella åtaganden

Barn och elever med funktionsnedsättning utsätts för strukturell diskriminering i skolan. Bristen på tillgänglighet för barn och elever med funktionsnedsättning i skolan är enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO) en av de vanligaste grunderna för anmälningar. Vissa av de föreslagna åtgärderna i aktuella Sida 3 av 12 Förbättrat stöd i skolan SOU 2025:44 skolutredning riskerar att ytterligare öka diskrimineringen och därmed förvärra situationen för denna grupp.

Dessutom strider många av de aktuella förslagen mot Sveriges internationella åtaganden enligt Barnkonventionen, Funktionsrättskonventionen och FN:s globala mål 4. Dessa åtaganden betonar vikten av en inkluderande och likvärdig utbildning av hög kvalitet för alla barn, inklusive barn med funktionsnedsättning. FN:s globala mål lyfter särskilt fram tillgänglighet för elever med funktionsnedsättning under principen "Leave no one behind."

Kort tid för utredningar och remisshantering

Slutligen kritiserar vi att flertalet utredningar får kort tid på sig, och att direktiven ofta är mycket specifika kring vad utredaren måste förhålla sig till. Detta ökar risken för undermåliga utredningar och ytligt analyserade förslag. Utredningsdirektiven tar heller inte sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna i enlighet med konventioner på olika områden som Sverige har ratificerat. Remisshanteringen sker därefter under korta tidsfrister, vilket skapar en demokratisk obalans då remissinstanser och andra aktörer inte hinner svara eller att svaret inte blir tillräckligt genomarbetat.

Sammanfattning

Svenska Downföreningen instämmer i utredningens uppfattning att stödet i skolan behöver förbättras. Vi delar utredningens bedömning att det finns det betydande brister när det gäller tillgänglighet och stöd för elever med funktionsnedsättningar." (s. 125).

Samtidigt ser vi med oro på att utredningen i flera avseenden saknar en tillräcklig konsekvensanalys. Vi menar att den riskerar att förstärka en redan etablerad trend där elever med behov av stöd framställs som ett problem, snarare än att fokus riktas mot skolans och lärmiljöns bristande tillgänglighet. Detta synsätt är högst problematiskt och ökar risken för att elever utestängs från ordinarie undervisningsmiljöer.

Vi ser en överhängande risk att detta perspektiv kan leda till att elever med Downs syndrom får svårare att få sina rättigheter tillgodosedda, särskilt vad gäller rätten till en inkluderande utbildning.

Svenska Downföreningen avstyrker att Skollagen ska ändras så att det ska framgå att vårdnadshavare i begränsad omfattning ska erbjudas möjlighet till inflytande över sitt barns utbildning. För elever med intellektuell funktionsnedsättning är samverkan med vårdnadshavare centralt och vår uppfattning är att samverkan mellan vårdnadshavare och skolan måste stärkas, inte begränsas.

Svenska Downföreningen avstyrker att Skollagen ska ändras så att dokumentationskravet för kvarsittningar och utvisningar tas bort. Vi anser att det är vitalt att ha en tydlig och rättssäker dokumentationshantering av elevers stödbehov.

Konsekvenser

Vi delar inte fullt ut de slutsatser som utredningen drar vad gäller barn och elever med funktionsnedsättning. Utredningens tolkning av begreppet inkludering är enligt vår bedömning otillräcklig. Enligt de rekommendationer som Sverige har mottagit från FN:s barnrättskommitté och FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning bör stöd i första hand ges inom ramen för den ordinarie undervisningen.

Utredningens förslag går dock i motsatt riktning – där särskilt stöd i högre grad föreslås ges utanför den ordinarie undervisningen. Det riskerar att motverka målet om en inkluderande skola.

Självklart finns det elever som är i behov av undervisning i mindre grupper. Det förutsätter dock att undervisningen ges av lärare eller speciallärare med rätt kompetens, och i grupper med en sammansättning som är gynnsam för elevens lärande och sociala utveckling.

För många elever med Downs syndrom är det dessutom avgörande att skol- och lärmiljöer är tillgängliga och anpassade. Detta är en grundläggande förutsättning för att kunna fullfölja sin skolgång – men en aspekt som helt saknas i utredningens förslag.

Slutligen ansluter vi oss till det remissvar som lämnats av Funktionsrätt Sverige och stödjer deras övergripande synpunkter och rekommendationer.

Med vänliga hälsningar

Tord Hermansson
Ordförande Svenska Downföreningen